

TEMA BROJA: PRIMENA ZAKONA O ODUZIMANJU IMOVINE STEČENE KRIVIČNIM DELIMA RATNIH ZLOČINA

NA LICU MESTA: POČETAK SUĐENJA ŽAN-PJERU BEMBI U MEĐUNARODNOM KRIVIČNOM SUDU U HAGU

„Bembine trupe ponašale se kao životinje“
Ljiljana Lelieveld-Gogić

Tužilac veruje da ima jasan slučaj, odbrana predviđa da će to biti „najnepoštenije suđenje ikada viđeno u međunarodnom pravu“

U Hagu je, u Međunarodnom krivičnom sudu, 22. novembra počelo suđenje nekadašnjem potpredsedniku Konga, Žan-Pjeru Bembi. Slučaj je, kako ističe argentinski tužilac, Luis Moreno-Okampo, dvostruko značajan, najpre zbog žrtava u Centralnoafričkoj Republici (CAR), a zatim i zbog svih vojnih komandanata.

„Bembine trupe su krale imovinu od najsiromašnijih ljudi, u jednoj od najsiromašnijih država. Njegove trupe su masovno silovale žene, devojčice, starice, bez obzira na starost, sa ciljem da unište jednu zajednicu. Njihove priče ćemo prevesti u dokaze, na osnovu kojih će Bemba biti osuđen. Tužilaštvo se zalaže za žrtve, one ne mogu biti zanemarene, i to je poruka“, naglašava Okampo.

Prema prvoj od priča koju je sudijama, uz zaštitne mere iskrivljenja lika i glasa, ispričao „Svedok 38“, „kada su stigli, ušli su u kuću, zgrabili su majku, ali, pošto je tamo bila mlada devojka, više im se svidela ćerka od majke. Oni su je silovali, pred majkom“. „Ponašali su se kao životinje“, rekao je svedok, čiji je iskaz većim delom saslušan na sednici zatvorenoj za javnost. Na otvorenoj sednici, svedok je rekao da je „Bemba u Bangiju priman kao počasni gost“. Ispričao je da su Bembine trupe „imale bičeve i komade drveta, za čije su krajeve bili zakačeni komadići gume ili kože, i njima su udarali civile u Centralnoafričkoj Republici“. Svedok je takođe video vojnike kako ubijaju.

Komandant i krivica za dela potčinjenih

„Mi ne tvrdimo da je Bemba lično počinio zločine, on nije krao i nije silovao. Ne tvrdimo ni da je naredio da se zločini počine, ali on nije držao svoje trupe pod kontrolom, a to je odgovornost komandanta. Presuda ovog Suda će odrediti u kojoj meri se komandanti vojski i paravojnih trupa mogu smatrati krivim zbog onoga što su uradile trupe pod njihovom komandom. Definicija sudskog veća o komandnoj odgovornosti će biti ključna, jer zakon pravi razliku između komandanta i kriminalca“, ističe Okampo. Proces je za vojne komandante važan, jer će presuda na suđenju Bembi predstavljati model za 114

država, koje su pristupile Statutu Međunarodnog krivičnog suda.

Bamba je, zbog svoje nekadašnje funkcije potpredsednika države, ujedno najznačajniji optuženi pred Međunarodnim krivičnim sudom, a proces protiv njega je u ovom Sudu prvi koji se vodi zbog zločina u koje optuženi nije direktno bio uključen. Tužilac će, dakle, morati da dokaže da je Bamba znao, ili morao da zna za zločine, ali da ništa nije preduzeo da se sa njima prestane.

Milioni i ambicije

Žan-Pjer Bemba Gombo je rođen 4. novembra 1962. u tadašnjem Zairu. Otac mu je bio bogataš koji je uživao poverenje nekadašnjeg diktatora Mobutu Sese Sekoa. Bemba je poslat na školovanje u Brisel. Njegova imovina se procenjuje na nekoliko miliona dolara, a obogatio se zahvaljujući mobilnoj telefoniji. U njegovom posedu su i privatne televizijske stanice. U toku građanskog rata u Kongu (1998-2003) bio je vođa Pokreta za oslobođenje Konga. Posle postizanja mirovnog sporazuma 2003, Bemba je postao potpredsednik Konga i na tom položaju je bio do 2006, a na prvim demokratskim predsedničkim izborima, 2006. godine, bio je drugi, pošto je pobedio Jozef Kabila. U januaru 2007. Bemba je izabran za senatora. Posle krvavih sukoba vojske Konga i njegove garde, Bemba je iste 2007. pobjegao u Evropu. U pritvoru u Hagu nalazi se od 3. jula 2008, nakon što su ga u 24. maja 2008. u Briselu uhapsile belgijske vlasti.

Na pitanje da li će Bemba 2012. moći da učestuje u predsedničkoj kampanji, s obzirom na presumpciju nevinosti, sekretarka MKS Silvana Arbia odgovorila je da o tome tek treba da se odluči.

„Mislimo da dokaza ima više nego dovoljno“, kaže Okampo. „Bemba je kreirao i finansirao armiju, da bi stekao novac i moć, i tu je naša poenta: ne možeš da stičeš novac i moć tako što ćeš činiti zverstva - za to se ide u zatvor“.

Prema, optužnici, Bemba se umešao u politički konflikt u CAR, severnom susedu Konga. Borci njegovog Pokreta za oslobođenje Konga pomogli su 2002. i 2003. godine tadašnjem centralnoafričkom predsedniku Anžeu-Feliksi Pataseu u borbi protiv pobunjenika. Mnogi bi zbog toga želeli da na optuženičkoj klupi vide i Patasea i njegovog suparnika, sadašnjeg predsednika CAR Fransoa Bozizea.

Tužilac kaže da je isprva smatrao da su Patase i Bemba jednako odgovorni za zločine, ali da „dokazi potvrđuju da su trupe uvek bile pod vlašću, komandom i kontrolom Žan-Pjera Bembe, a ne pod vlašću Patasea“. „Istraga je pokazala da trupe koje su počinile zločine nisu pripadale Pataseu, a na kraju ovog suđenja ćemo videti da li ćemo i druge optužiti. Bemba je postavljao sve komandante na terenu. On je formirao i raspoređivao trupe, svi su odgovarali njemu i ništa ne umanjuje činjenicu da je on bio vrhovni komandant. Nije zločin pustiti trupe na drugu teritoriju, kad su one tamo prihvaćene“, objasnio je tužilac.

Okampo takođe ističe da je Bemba pokušao da sakrije zločine, praveći se da će kazniti počinioce, ali oni nikada nisu stvarno sankcionisani. Za dokazivanje optužbi, on će pozvati 37 svedoka, od kojih su desetak žrtve silovanja. Očekuje se da će tužiocima biti potrebno šest meseci da iznesu svoje dokaze. Optužnica protiv Bembe podignuta je za ubistva i silovanja, kao zločina protiv čovečnosti, i ubistva, silovanja i pljačke, kao ratnog zločina, počinjenih u periodu od, otprilike, 26. oktobra 2002. do 15. marta 2003.

godine, na teritoriji CAR. Ova država je pristupila Statutu MKS 2004. i na njen zahtev je Tužilaštvo započelo istragu 2007. godine.

Optuženi poriče sve optužbe, a njegovi advokati ističu da Bemba jeste pokušavao da istraži zločine i da kazni počinioce. Njegov glavni zastupnik Nkvebe Liris tvrdi da će „senator Bemba dokazati da nikada nije dopustio silovanja i ubijanja“. „On nije imao uticaja na ljude na terenu, nije imao kontrolu nad svojim trupama i nije bio odgovoran za disciplinu“, kaže Liris. Bembina odbrana tvrdi da je, „kada je iz Demokratske Republike Kongo vojska prešla u CAR, ona bila pod kontrolom Patasea“. Prema iskazu „Svedoka 38“, međutim, vojnici CAR nikada nisu činili zločine za vreme dok su Bembine trupe bile u zemlji, a predsednik Patase je Bembinim pobunjenicima dao „svu slobodu delovanja“, tako da su oni bili „neka vrsta lidera“ vojske CAR.

Bemba i društvene mreže

Na internet društvenoj mreži Fejsbuk mogu se naći četiri profila sa imenom i fotografijom Žan-Pjera Bembe i mogućnošću da ih se doda na listu prijatelja. S obzirom na politiku u pritvorskim jedinicama u Hagu, kojom je komunikacija optuženima ograničena, teško je verovati da bi na eventualni poziv za prijateljstvo odgovoriti Bemba lično. Bembine pristalice osnovale su Fejsbuk grupu pod nazivom „Grupa za podršku senatoru Žan-Pjeru Bembi“, sa sedištem u Kinšasi i administratorima u Belgiji. Grupa poziva MKS „da prekine neosnovani pritvor za čoveka koji je dao neizmeran doprinos uspostavljanju demokratije“ u Kongu. Grupa je, u vreme početka suđenja, imala oko 900 članova.

Odbrana i argumenti

Advokat Liris tvrdi i da je Bembinim hapšenjem u Belgiji, u maju 2008, prekršen princip - prihvaćen Rimskim statutom, kojim je MKS osnovan - da je sloboda pravilo, a pritvor izuzetak. „Tužiocu se žurilo, pa je tražio od sudskog veća da izda nalog za hapšenje. Veće je to najpre odbilo, zbog nedostatka dokaza, ali je onda tužilac ustvrdio da je Bemba nameravao da pobjegne na nepoznatu lokaciju. Naoružani policajci su ga uhapsili u Briselu, dok je vodio decu u školu“, kaže Liris.

Do početka suđenja ostalo je nejasno i kako će biti finansirana Bembina odbrana, budući da je sva njegova imovina u Belgiji i Portugalu zamrznuta. Odbrana prigovara da je zamrzavanjem obuhvaćena i imovina stečena deset godina pre nego što je Bemba postao komandant i da su, kao rezultat toga, advokati ostali bez dovoljno sredstava za sprovođenje svojih istraga.

„Žao mi je što moram to da kažem, ali ono što ćete videti, po prvi i, nadam se, poslednji put, biće najnepoštenije suđenje koje je međunarodno pravo ikada videlo“, kaže Liris. Upitan da li je odbrana spremna za suđenje, Liris je odgovorio: „Rekao sam da suđenje neće biti fer, ali nisam rekao da nismo spremni“.

S obzirom da Bemba nije siromašan, on nema pravo da dobije nadoknadu za svoju odbranu. Budući da je njegova imovina zamrznuta, Sud je obezbedio sredstva za isplatu advokata, a Bemba će kasnije nadoknaditi tu sumu Sudu, sa svojih privatnih računa. Kako ističu u Sekretarijatu Suda, neophodno je u tom cilju osvariti saradnju država.

Sudsko veće pred kojim je predmet protiv Bembe odobrilo je da 759 osoba, preko pravnih zastupnika, učestvuje u postupku sa statusom žrtve. Prema rečima sekretarke Silvane Arbie, Veće razmatra još oko više od 500 prijavi žrtava. Učešće žrtava u procesima pred MKS predviđeno je Statutom Suda i predstavlja novinu za međunarodne krivične sudove, uključujući tribunale za bivšu Jugoslaviju i za Ruandu. U skladu sa tim pravom, žrtve mogu da se uključe u procese pred MKS tako što šalju informacije tužiocu tražeći da sprovede istragu, dobrovoljnim svedočenjem pred sudom ili učestvujući u procesima preko svojih pravnih zastupnika. Ovo dobrovoljno učešće omogućava žrtvama da izraze svoje mišljenje nezavisno od strana u postupku i daje im mogućnost da izaze svoje vlastite brige i interese.

Jedan od pravnih zastupnika žrtava, Asingambi Zarambaud, izjavio je da očekuje da pravda bude ostvarena. „Počinjena su masovna silovanja, ona su bila sredstvo ratovanja, kao i pljačka. Kome će se ti zločini pripisati, to je pitanje. Bio bih iznenađen da sud odluči da niko nije odgovoran“, kaže Zarambaud.

MKS i tribunali

Za razliku od tribunala za bivšu Jugoslaviju i za Ruandu, koje je osnovao Savet bezbednosti UN, Međunarodni krivični sud (MKS) je nastao na osnovu multilateralnog sporazuma. Tribunali su osnovani kao odgovor na određene situacije i period njihovog postojanja je ograničen. MKS je stalni međunarodni

krivični tribunal čijim se postojanjem izbegavaju kašnjenja i troškovi kreiranja ad hoc tribunala. Pred ovim sudom se trenutno nalazi deset predmeta sa 16 optuženih. Četiri predmeta odnose se na situaciju u Demokratskoj Republici Kongo (DRK), po jedan na situaciju u Centralnoafričkoj Republici (CAR) i Ugandu (sa četvoricom optuženih), a još četiri predmeta odnose se na situaciju u Darfuru, u Sudanu. U Hagu je u toku i suđenje bivšem liberijskom predsedniku Čarlsu Tejloru, optuženom za ratne zločine u Sijera Leoneu, tokom 11-godišnjeg rata u toj zemlji.